

עבודה זרה לא

משה שווערד

1. ספר בית שמואל

מבין הנחש ישקו לבהמה עמאל, דהרי אנו מחזיקין לענין שחית צהמה עבודה שהמים האלה שנתגלו שחב מבין הנחש ומימי מותר להשקות לבהמה עמאל, אם כן אף מים ששחב מבין הנחש ישקו לבהמה עמאל, ועל כן אסרו זולת לשוגר, דאף אם באמת שחב מבין הנחש אינו מזיק לה המים, וגם בדליכה אדם והניחה מכוסה ומלא מגולה אסור מלד דין אף צבהמה עמאל, משום איסור כל השחית, וסתמא קתני צבריתא מים שנתגלו הולך לאוקמי בשוגר, ולדינא גם רש"י מודה דאף לבהמה עמאל אסור להשקות, או אפשר דלרש"י יש חילוק בין מלאה כמו שהניחה והיו מגולין מתחילה וצין נתגלו אח"כ וכמש"כ. עכ"ל ישועות יעקב שם.

שם. שלשה ימות כן וכו'. נ"ע צה הפחיתא להחמם סופר צענין שלשה ימות. ח"ל: שלש ימות כן: (א) שנתנסך לעכ"ם ממש. (ב) סתם ימים שגזרו עליו ח"ל. (ג) מגע נכרי ציין שלנו.

(ה) יין שנתנסך לעכ"ם ממש יש בו שני מוטים, א', צפני לורת עכ"ם ממש, ואחד שלא צפניה, וכרבנן דרביצ"ב לקמן דף ג"ט ע"ב, ושניהן אסורין בהנאה מן התורה מקרא דלעיל דף כ"ט ע"ב, אלא צפניה ממש עיקר ניסוך הוא על ידי זריקה ושפיכה לספלים כעין פנים, ואמנם בלא שפיכה רק על ידי שכשוך צפניה, י"ל דתליא צפונהא דרב ושמואל צגיטין ריש סוגיא דעמאל והמדמע והמנסך, דלרב בשכשוך בעלמא נאסר, ומשום הכי אפילו הגזיבו ונסכו לא הוב הגבהה לורך ניסוך, משא"כ לשמואל ההם על פי מה שכתבו בחוספות שם אחד תירוץ ע"ש היטב, דכ"ל לשמואל העומד צפניה ממש אין דרכו לשכשך כי אם להוריק מכלי אל כלי, אמנם שלא צפניה מלאה דלכו"ע עיקר ניסוך דוקא על ידי שכשוך ולא להוריק מכלי אל כלי, כאשר על כן אמרו דכחו צהורק לא גזרו ציה רבנן, וכן מצואר להדיא לקמן בדברי הרא"ש דפרקין סיומן י"ג, צמה שכתב, ומיהו תימה הוא לומר דצהורק לא הוב יין נסך והוא קושית תוספות לקמן דף ג"ה ע"ב ד"ה אלא וכו', ועוד אדרבה וכו' ע"ש. נמלא לפי זה אפילו לשמואל דכ"ל בפרק הניזקין הי"ל א"א לנסך בלי הגבהה מודה הוא שלא צפניה בשכשוך וע"ש בלשון רש"י. וק"ל.

(ז) **סתם** ימים גזרו חז"ל משום צנתייהם, ופירש צכ"מ משום יחוד, ובאמת כן הוא להדיא ברש"א צת"א, אלא דהלכתא הקשה דחז"ל גזירה לגזירה, דיתוד גופא הוב גזירה משום דבר אחר עבודה עכ"ם, אע"כ משום חתנות צנתייהם דהוב דאורייתא, ויתוד צנתייהם גזירה אחריתי משום דבר אחר, אמנם לפענ"ד משמע הש"ס דף ל"ז ע"ב בהרש"א וכו', דאמרין גניצא משמיה דרב אמר כולם משום עכ"ם גזרו צהן, משמע פיתן שמן ויין משום יחוד צנתייהן ויתוד משום עבודה כוכבים ונחלות, דאס"ד פתן ושמן ויין משום חתנות דאורייתא, אע"כ דעמאל דתורה גופא משום עכ"ם כי הסיר וכו' מכל מקום לא שייך לומר על חז"ל שהם גזרו משום עכ"ם, אלא שעשו כ"י לאיסור חתנות דאורייתא ויהי בעצם מה שזכר, אע"כ משום יחוד ויתוד משום עכ"ם, מיהו ק"ה משמע דבאלי אמר אצוני משמיה דרב שלא הזכיר יחוד צנתייהן ודבר אחר בדבריו כלל, ש"מ משום חתנות גזר, ומשמע צהא פליגי באלו אמר אצוני ורבינא ותרוביה משמיה דרב, למר משום חתנות ולמר משום יחוד, וסוגין דתלמודא כרבינא דמשום יחוד גזרו, ואי משום קושית לה"מ הי"ל דהוב גזירה לגזירה אי לא יתא למימר דבולה תדא גזירה הוא, נמלא כמש"כ הרמב"ן בחידושו דף ל"ז ע"ב צענין גזירה פיתן ושמן משום יין ויין משום צנתייהם דבשל נכרי יש כוח ציד חכמים לעשות משמרת למשמרת אפילו כמה גזירות, ויבואר להלן צע"ה. ומאי דנפ"מ לדינא מזה, והוב באיסור פיתן ושמן ויין אע"כ דהכל משום עבודה כ"מ דהרי חתנות נמי הוי עמאל איכא, בכל זה אין שום חילוק בין האומות עובדי כוכבים ונחלות ממש וצין הישמעאלים דלא עובדי עכ"ם לפי מה שהעיד הרמב"ם על שניהם, מ"מ עובדי כוכבים ונחלות לאו דוקא, דכל שאינו צחורת משה רבינו ע"ה כן צכתב וכן צע"ה איכא הסרה מדרכי דתנין, וגר חושב לקמן ס"ד ע"ב יוכיח, רק לענין הנאה יש לחלק כמו שיבואר להלן, משום דאיסור הנאה דסתם ימים הוא משום לחא דנהנסך לעכ"ם ממש נאסר, וזה לא שייך צמי שאינו עובד עכ"ם, אבל איסור שתייה משום צנתייהם ומשום הסרה מדת ישראלית אין חילוק צין עם לעם, ועיין פרק צנות כותים צמתניתין דף ל"ג ע"ב צנות נזוקים וכו', הנראה מזה דנזוקים והקראים הסרים מדרכי תורתנו ראו

להרחיק משתתפים יונם משום צווחים ולצדק אחי לאחשוכי להסיר מדרכי ה' וגרוע מנכרי דמיונות משכה, ועיין מה שאמר רבי טרפון בפרק כל כתבי דף קט"ז ע"א, ואולי כיון דבקהל דברי חזירות סגי להבה, ליכא למוחש לשתיית יונם, דא"כ ימשוך אחר חתן, מי"מ היא גם היא השמע לו לקבל דברי חזירות, כמשנה דנדה ה"ל, משמע דת עס אחר לא השמע להתנייר וצדק עדיפי בנות לדוקים לכאורה, ומי"מ עוב לפני ה' ולהמלט מהם ומכמונם לא הקרב לפתח ביתה וכל צאית לא ישובן וכו'. ועיין לעיל י"ז ע"א.

ובמקום חיסור הנאה דסתם יונם כתבו התוספות כ"ע ע"כ ד"ה יין וכו' דמשום לחא דנתנסך ממש לעכ"ם חסור בהנאה ופשטות כוונתם, כיון דליכא ע"כ שם יין בעולם דחסור בהנאה חסור גם זה בהנאה, ולא דמו לפיתן ושמקן, דאע"כ דליכא תקרובה בעולם דחסור בהנאה ואפי"ה לא חסרו לפתן ושמקן בהנאה, הכס ליכא התקרובה שלא בפניה, משא"כ ניסוך דליכא שלא בפניה לא פלוג רבנן ואסרו הכל בהנאה, כן יש ללמוד מלשון התוספות שבה דף י"ז ע"כ ע"כ, ואמנם חידושי הרמב"ם לעיל אמרו בלשון אחר, דחיישינן בכל יין שמא איתו יין בעלמא נתנסך על ידי שכשור, וכו' דמיטעא הוא, דאס"ד דנסכיה ממש לא הוה מחזין ליה, ולמיטעא לא חיישינן, אבל כיון שכבר אסרו בשתיית משום חתנות חשו נמי לחיסור ניסוך ואסרו בהנאה משום חששא שמא האי יין נתנסך מצעלו. ונפ"מ בין בני חרי עמיים, באומות שהם עובדי עכו"ם לפי עדותו של הרמב"ם ה"ל, ומי"מ בזמן הזה חונם יודעים בעיב ניסוך, וכמש"כ רש"י שבתוספות לקמן י"ז ע"כ ד"ה לאפוקי וכו', דלרמב"ם הוה עיקר חיסור הנאה משום חששא שמא יין זה נתנסך וכיון שעברה החששא בעלה התקנה, וכמש"כ תוספות שם בסוף הדיבור, וכמש"כ המג"א רס"י תס"ח, ומכ"ש דא"כ טפי למה שכתב צה"ל, דשני צ"ד גזרו בתחילה על השתיה ולסוף על הנאה וכיון שעברה החששא בטלה התקנה דהאי צ"ד לגמרי, משא"כ להסוברים דהד צ"ד גזרו הכל משום חתנות לחוד, ואסרו בהנאה משום לא פלוג, כיון דליכא שום יין נסך דחסור בהנאה ולא משום חששא דשמא נתנסך יין זה, אם כן הוה דבר שאסר במנין, דאפילו בעל העט"ל לא

בעלה התקנה, ואם כן יין בזמן הזה חסור בהנאה. ועיין ד"מ ר"ס הלכות יין נסך וצ"ח שם משמע קצת כחופן האחר, והלכתי כחבתי וכמעט יבחר.

(ג) בוגע נכרי ציין שלנו ברמב"ם כתב טעם חיסורו, משום סתם מחשבת נכרי לעכו"ם, והצנתי מהוך לשון חידושי הרמב"ם ה"ל, דנהי דציין של עלמו הוה מיטע שאינו מלוי, דאס"ד דנסכיה לא הוה מחזין ליה, והוה עיקר הגזירה משום צווחים, מי"מ מגעו ציין שלנו הוה משום מחשבתו לעכו"ם שכל ישראל מסר נפשיה ומנסך ליה והוה קרוב לרוב, נמלא חיסורו חמור עפי מלך זה וקול מלך אחר, דבזמן הזה שאינם יודעים צע"כ ניסוך יש להקל יותר מהסתם יונם, ועיין לשון התוספות לקמן דף י"ז ע"כ ד"ה לאפוקי וכו' וז"ל: לא מלינו ראוה פשוטה להחיר מגע נכרי ציין שלנו, ואף לא סתם יונם בהנאה עכ"ל, משמע לא מיבעי"ה במגעו ציין שלנו דחמיר לא מלינו לי היתר אלא אפילו סתם יונם נמי לא מלינו לו היתר, א"כ משמע דס"ל כ"ל.

אך ליכא שם בחידושי הרמב"ם טעם אחר, דהוה נמי משמע משום גזירת צווחים, דאם ישתו במסיבה אחת זה יינו זה יינו, ויבין צוער אכתי ליכא משום צווחים, וע"כ גזרו על מגע נכרי, וממילא יתפרדו ע"כ, ולא סתם יונם חמיר ממגעו של נכרי, ולא העט"ל כהלח"מ ה"ל דמשום חתנות גזרו ולא משום יחוד צווחים דא"כ ה"ל גזירה לגזירה, בשלמא צייו של נכרי יכולים לגזור גזירה לגזירה, אבל להפסיד ולאסור יינו של ישראל שנגע בו נכרי לא משמע שיכולים לאסור, אפי"כ משום חתנות אסרוה, וא"כ לפי מה שכתבנו לעיל דסוגיא דעלמא דכולם משום עכו"ם לא חשו חכמים שיצא להתחתן, אלא משום יחוד גזרו ואם כן מגעו ציין שלנו משום ניסוך נאסר וכלשון הרמב"ם, וכן משמע מדבר נחמן אמר שמואל לקמן דף י"ז ע"א עד שיתקע עבודה כוכבים ומזלות מפיהם, אלא לפי זה משמע דלמאן דלא צפי שיקוע ליה ליה טעם דניסוך במגע נכרי אלא משום חתנות. עכ"ל החתם סופר.

שם שלשה יונות הן וכו'. עיין ברמב"ם פ"א מהלכות מאכלות אסורות ה"ג שכתב וז"ל: יין העכו"ם שאין אנו יודעין אם נתנסך או לא

2. רש"י מסכת עבודה זרה דף ל עמוד ב ד"ה טומאה חמורה

טומאה חמורה - משא ואהל כמת איתקש תקרובת עבודת כוכבים למת.

3. תוספות מסכת עבודה זרה דף ל עמוד ב

ומטמא טומאה חמורה בכזית - ואפי"ה ב"ה דבעו רביעית פרק המוציא יין (שבת דף עז. ושם) גבי נבלות דקא אמר אף כשטמאו ב"ה לא טמאו אלא ברביעית הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית הכא מודו דסגי בכזית דהואיל ונאסר מטעם תקרובת מטמא בכזית כמו זבח.

4. חדושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף ל עמוד ב

שלשה יינות הן יין נסך. פירוש שנתנסך ודאי לעבודה זרה אסור בהנאה, ומטמא טומאה חמורה. פירוש שמטמא אדם וכלים במשא ואהל, בכזית. פירוש כעין מת דסבירא ליה לרבי יהודה בן בתירא דתקרובת ע"ז מטמא כמת מן התורה כדלקמן, אבל רבנן פליגי עליה שאינו מטמא אלא מדרבנן.

5. רש"י מסכת עבודה זרה דף לא עמוד א ד"ה ומטמא טומאת

ומטמא טומאת משקין - מטמא טומאת אוכלין ומשקין כתורת משקין טומאת שרץ שאינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומשקין [1] ושיעורן לקבל טומאה ברביעית הלוג ככל טומאת משקין.

6. תוספות מסכת עבודה זרה דף ל עמוד ב

ומטמא טומאת משקין ברביעי' - פירוש לטמא אוכלין ומשקין כתורת משקין טמאין שנטמאו בשרץ שאינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומשקין ושיעור (ד) קבול טומאה ברביעית לוג ככל טומאת משקין עכ"ל הקונ' משמע מתוך לשונו שאין לסתם יינם טומאה אלא"כ קבל טומאה ממקום אחר וקשה דמה חידוש הוא זה לשנות כאן טומאה מן השרץ וכי גרע משאר משקין ומיהא איכא לשנויי דאשמועינן דמשום חומרייהו לא מקבלי טומאה בפחות מרביעית ... [2] ונראה לפרש דהך טומאה דסתם יינם גזרו (ו) ואף בלא מגע שרץ ולא החמירו לגזור טומאה בפחות מרביעית כי הני משקין דפרק דם הנדה (נדה דף נה:): דמעת עיניו ודם מגפתו וחלב שבאשה (ז) מטמאין טומאת משקין ברביעית מדרבנן כדאיתא פרק כיסוי הדם (חולין דף פז:): וקראי דמייתי פרק דם הנדה אסמכתא ניהו וא"ת למה הוצרכו לגזור טומאה על סתם יינם תיפוק ליה משום מגע עובד כוכבי' שגזרו עליהם שיהו כזבים לכל דבריהם וי"ל דאיצטריך למיסר (ח) פחות מכן תשע דליתא הך גזירה כדאמרינן לקמן בפירקין (דף נז. ע"ש) ...

7. חתם סופר על עבודה זרה דף לא/א

סתם יינם וכו'. בירושלמי שאינו מטמא כלל הרי מבואר כפירש"י שלא גזרו עליו טומאה כלל רק שמקבל טומאה ממקום אחר ולאפוקי ממ"ד פ' העור והרוטב אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים אינו מטמא טומאת אוכלים וה"נ הרי אסור בהנאה מ"מ מטמא טומאת אוכלים דמן התורה מותר בהנאה ורבנן הא דאסרו להחמיר אבל לא להקל שלא יטמא טומאת אוכלים ומה שהקשו תוס' מפ"ק דפסחים, ע"ש פירש"י ולק"מ:

8. חדושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף לא עמוד א

סתם יינם. פירוש ובכלל זה יין שלנו שנגעו גוי, אסור בהנאה. מדבריהם, ומטמא גם כן מדבריהם טומאת משקין. ברביעית. פירוש טומאת משקין הבאין מחמת שרץ שאין מטמאין אלא טומאה קלה דהיינו אוכלין ומשקין. וטומאתן לטמא אחרים ברביעית, דאע"ג דעל טומאת עצמן בכל שהן כדמוכח בפרק קמא דפסחים (י"ז ב'), לטמא אחרים רביעית בעינן, וכן גזרו כאן בסתם יינם.

9. תוספות מסכת עבודה זרה דף לא עמוד א ד"ה דאמר רב

דאמר רב הלכה כר"א שמתיר יין בחותם אחד - ולקמן פ"ב (דף סט: ושם) נמי אמרינן האידנא קיימא לן כר"א דלא חייש לזיופא ויש להקשות דרב אדרב דהא אמר רב לקמן (דף לט.) חבי"ת בחותם אחד אסור סימן חלב בשר יין תכלת ועוד קשה דרב אשי אמר לעיל (דף כט:): גבי חומץ ויין מבושל א"צ חותם בתוך חותם משמע הא יין גמור צריך חותם בתוך חותם וכן רבא דשקיל וטרי לקמן בסמוך היכי דמי חותם בתוך חותם משמע דס"ל דלא סגי בחותם אחד וכולה סוגיא דשמעתא מיירי בחותם בתוך חותם [1] והיה מתרץ ר"ת דההוא דרב דלקמן מיירי בישראל חשוד וגרע מעובד כוכבים מפני שהוא בטוח שיאמינוהו ולא מירתת כ"כ וכן היה דרב אשי דלעיל (דף כט:): נ"מ לענין ישראל חשוד וכן רבא מפרש חותם בתוך חותם אליבא דרבנן ואפי' אליבא דהלכתא איכא נפקותא כגון ישראל חשוד והיה דרבה בר רב הונא (ה) חתך לה לבישראל אתלתא קרנתא כשמשלחה ביד עובד כוכבים ולהכי סגי בחותם אחד וקשה קצת פר"ת דנבואה היא להעמיד כל אלו ההלכות בישראל חשוד ואנן בעובדי כוכבים קיימינן ורב אשי לעיל הזכיר חומץ ביד עובד כוכבים אין צריך חותם בתוך חותם ומשמע הא יין ביד עובד כוכבים צריך ועוד דבירושלמי משמע דהיה בעובד כוכבים איירי וגם רש"י וה"ג פירשוהו בעובד כוכבים [2] לכך נראה לפרש דהכא והתם בעובד כוכבים איירי ויש לחלק בין שולח לחבירו ואינו חוזר ורואה

חותמו להכירו דאז צריך חותם בתוך חותם דלא מרתת שסבור האחר לא יכיר החותם אבל היכא שמניחו ביד העובד כוכבים ועתיד לראות חותמו (ו) להכיר די בחותם אחד תדע שכן הוא שהרי ר"א הזכיר בדבריו המפקיד יינו אצל עובד כוכבים ובסתמא אדם דעתו לחזור שם להכיר חותמו וסתמו אבל רב אשי דלעיל הזכיר בדבריו חומץ שלנו ביד עובד כוכבים משמע ששולחו ביד עובד כוכבים ורבא נמי אשכחן לקמן דקאמר נוד בדיסקיא ופיו למטה ואיהו גופיה אמר בפ' בתרא (ז) (לקמן עד:) כי הוה משדר גולפי להרפניא סחיף להו אפומייהו וחתים להו אבירצייהו ומלתיה דרב לקמן (דף לט.) מיירי בשולח ביד עובד כוכבים כפרש"י וה"ג.

10. שו"ע יו"ד סימן קל

(ב) אם הפקיד ביד עובד כוכבים בחותם א', אסור בשתיה ומותר בהנאה, והוא שייחד לו קרן זוית: הגה - ויש שכתבו דבדיעבד יש להתיר אפילו בחותם אחד (ב"י לדעת ר"ת ובארוך כלל כ"ב) ואין צריך להכיר חותמו, אלא אם כן רואה שחותמו מקולקל אז אסור (ג"ז שם), אבל אין צריך לבדוק אחר זה, וכן נוהגין להקל ועיין לעיל סימן קי"ח:

11. סדר יעקב

בראשונה וכו' חזרו לומר וכו' והושמט כ"ז
פוסקים, דכיון דקיי"ל חולין ד' ו. דרבי אמי ורבי אסי
עשאו כגוים גמורים, כלל"ה נאסר יינס מלד עולם, ולא
רק מלד חשש מגע עכו"ם, ורמזו כן במאירי ד"ה עד.

12. תוספות מסכת עבודה זרה דף לא עמוד א ד"ה סתומות מותרות

סתומות מותרות - ואף על פי שאין לך סתומות שלא יהו פתוחות מתחלה מכל מקום כיון שדעתו לסתמן להתקיים למכור לישראל מנטר קא נטר להו שפיר ואינו חפץ שיחשדוהו ישראל כלל.

=====

13. תוספות מסכת עבודה זרה דף לא עמוד ב ד"ה השולח חבית

השולח חבית של יין ביד כותי וציר ומורייס ביד עובד כוכבים - מדקדק ר"ת דמשמע מדפליגיהו בתרי בבות ש"מ דוקא קתני יין ביד כותי אבל ביד עובד כוכבים לא סגי בחותם אחד ואתיא כרבנן וא"כ ציר ומורייס סגי בחותם אחד אף לרבנן ותימה א"כ תקשי לאיכא דאמרי דלעיל דא"ר אלעזר הכל משתמר בחותם בתוך חותם דמשמע כל מילי בעינן חותם בתוך חותם וי"ל דהכל לא קאי אלא אשאר מילי דחבי"ת אבל חמפ"ג חילתית מורייס פת וגבינה אמר' לקמן דסגי בחותם אחד ורש"י פי' יין ביד כותי וכ"ש ביד עובד כוכבים צריך הכרת חותם ובהכרת חותם מיהא שרי כר"א משמע דאף לר"א צריך הכרת חותם בשולח בדרך מעיר לעיר ואף לדברי ר"ת שמעמיד הברייא כרבנן מדרבנן נשמע לר"א לאו אמרו רבנן בציר ומורייס דסגי בחותם א' דבעי הכרת חותם לר"א נמי ביין דסגי בחותם א' צרי' הכרת חותם וא"כ יש ליהור בשולח יין לחבירו ואינו הולך שם להכיר חותמו שצריך חותם בתוך חותם או אם שולח כתב להודיע איך חותמו ויודיע לעובד כוכבים שכך שלח לו מועיל בחותם א' דעובד כוכבים כיון דידע מירתת ולא מזיף ור"ת פי' דלר"א דלא חייש לזיופא לא בעינן הכרת חותם ואפי' אינו הולך להכיר חותמו וגם אינו שולח באיזה ענין הוא חותם מותר ומייתי ראיה מדקאמר תלמודא לקמן פ"ב (דף סט:) והשתא דקיימא לן כר"א דלא חייש לזיופא אמאי לא מותבינן חמרא ביד עובדי כוכבים כו' ובדיעבד יש לסמוך על פסק ר"ת וענין חתימת החבית פירש רבינו ברוך וזה לשונו נכון הדבר לסתום פי חבית בנעורת או בדבר אחר ולתת עור על הסתימה קבוע במסמרות ולכתוב אותיות חציין על העור וחציין על דופני קרשי החבית שאם יגביה העובד כוכבים העור לא יוכל לכיון לישבו ככתחלה ולתת חשוק אחד שקורין צירקל"א סביב השולים במקו' שמחוברי' דופני החבית ולקבוע שם במסמרות מפני הנעורת התחובה שם סביב שלא יוציאם העובד כוכבים להוציא היין דרך שם ולתחבו אחריו כן אל מקומו הראשון וכל הברזות לחתוך ולקבוע עליהם עור במסמרות או לקבוע נסרים לכסות כל השולים והברזות עכ"ל וישלח לחבירו כתב כדפרישית כתב ר' יצחק בר' יהודה לר"ש בתשובה כי בימיהם היו החביות של חרס וכאשר היתה פי החבית סתומה אז היה די כר"א אבל חביות שלנו אף לאחר חיתום פי החביות והברזות יכול העובד כוכבים לנעוץ סכין בין הנסרים ולהוציא יין ולפי תשובתו יש לאסור אפי' חתמו בענין שפי' ויש מחמירים ומכסים כל דופני החבית בחשוקים וגם השולים בנסרים ואז אין לחוש כלל ויש מקילין

לשלוח בחותם אחד אף בלא הכרת חותם ולא הודעת כתב ומיישבים הברייטא דאם היה מכיר חותמו לא שילך להכירו אלא אם הלך ומצא והכיר חותמו מותר גמור כי ודאי לא זייפו אבל אם (ב) לא הכיר כשהלך שם החותם כמו שעשאו יש לחוש שמא זייפו העובד כוכבים אבל אם לא הלך אחרי אשר חתמו והישראל מצאו חתום מותר והמחמיר תבא עליו ברכה וכתב הר"ר משה מקוצי בספרו כי אחרי שיש מקילין ויש מחמירין אין לנו ראייה ברורה לאסור ודין חביות ריקניות נפרש בסוף ע"ז (לקמן דף עד: ד"ה רבא) כשנגיע שם אי"ה.

14. תוספות מסכת עבודה זרה דף לא עמוד ב ד"ה מפני מה

מפני מה אסרו שכר כו' - איסור שכר לא מצינו לא במשנה ולא בברייטא ושמא בימי האמוראים אסרוהו.

15. ריטב"א על עבודה זרה דף לא/ב

מפני מה אסרו שכר של גוים. כתב רבינו הגדול בשם רבותינו הצרפתים ז"ל דגזירת אחרונים היתה לחומר בנותיהן, וזהו שלא הוזכר במשנה ולא בברייטא, וזהו שהקלו בו לשתותו אפומא דחנותא או בבית שלנו, מה שאין כן בפתן דמיתסר אבי מצרי מתא ובכל דוכתא כדאיתא לקמן, ואף על גב דתרוייהו משום בנותיהן, והטעם משום שזו תוספת חומרא הוא ושמצא דשמצא הוא כדלקמן, וכתב כי שמא זהו מה שגורסין במקצת נוסחאות מפני מה אמרו שכר של גוים אסור כלומר מפני מה אמרו האחרונים כן, ונכון הוא:

16. ספר סדר יעקב

איתמר מפני מה אסרו שכר של עכו"ם וכו' משום חתנות. וע' רש"י. הנה הרמז"ס פי"ז מהל' מ"א הל' ט' כ' וז"ל אסרו לשתות עמנה ואפי' במקום שאין לחוש ליי"נ וכו' כיצד לא ישתה אדם במסיבה של גוים ואע"פ שהוא יין מבושל או שהיה שותה מכליו לבדו, ואם היה רוצה במסיבה ישראל מותר, ואין שותין שכר שלהן וכו' ואינו אסור אלא במקום מכירתו אבל אם הביא השכר לביטו ושותהו שם מותר עכ"ל והנה הדין האחרון הוא דברי הגמ' כאן, אך הדין הראשון שאפי' יינו נמי אסור לשתות במסיבה של גוי מנגלן. וכ' הכ"מ המקור מד' ח. והנה שם מבואר דעכו"ם העושה משתה לבנו אפי' אוכל משלהן אסור ע"ש היטב בגמ' אך נע"ג דהלל מבואר שם להדיא בגמ' דזה רק בסעודת חתונה לבנו, ומש"ה אי' שם ע"כ דאחר ל' יום דהסעודה מסתמא לא נעשית עוד לכבוד הנישואין, מותר לאכול שם, ש"מ שהוא דין מיוחד בסעודת נישואין, והטעם דיום זה ה"ל יום אידו כמבואר שם במשנה, ואהכי מייסא לה הגמ' שם, ומש"ה אזיל ומודה לע"ז, ומש"ה אסור לאכול שם, והוא משום לתא דע"ז, א"כ אדרבה מבואר מהגמ' דכלל זה, כגון שאינה סעודת נישואין, (או לכ' בגוי שאינו ע"ז וע' מש"כ שם בס"ד) מותר והלל הר"מ כאן אסר בכל אופן לשתות עס גוי,

17. תוספות מסכת עבודה זרה דף לא עמוד ב ד"ה ותרוייהו משום

ותרוייהו משום חתנות רב אחא עביד הרחקה יתירתא - ומ"מ שניהן לא היו שותין בבית העובד כוכבים וא"כ צריך ליהדר שלא לשתות שכר בבית העובד כוכבים דהא רב פפא ורב אחא שהיו בתראי לא היו שותין

ומיהו המתאכסן בבית העובד כוכבים יכול להיות שמותר לשלוח בעיר לקנות שכר מן העובדי כוכבים דהוי כמו בביתו של ישראל ואף אם העובד כוכבים אכסנאי שלו ניתן לו משלו (ושותה) משום איבה דלא אסרו משום חתנות אלא לקבוע שתיה בחנות או ברגילות לשותות בבית העובדי כוכבים אבל אקראי בעלמא שרי ובכלל דין שכר בין שכר של תמרים בין של תבואה ואין לאסור של תבואה משום בשולי עובדי כוכבים כמו (ג) סלקא ודייסא דאע"ג דלא חזי לכוס כשהוא חי [1] דס"ל כאידך לישנא דרב דאמר כל שאינו עולה על שלחן מלכים אין בו משום בשולי עובדי כוכבים ואשכחנא ר' יוחנן סבר לקמן פרק רבי ישמעאל (דף נט.) כוותיה ובפרק החולץ (יבמות דף מו.) [2] ועוד יש טעם אחר להתיר השכר דאין בו משום בישולי עובדי כוכבים דכי היכי דהתבואה בטלה לגבי המים לענין ברכת שהכל נהיה בדברו ה"נ היא בטלה לענין איסור בישול.

18. ספר סדר יעקב

ר"פ וכו' ורצ אחאי וכו' דלא אסרו אלא במקום מכירה והא דנפת אסרו אפי' שלא בצית העכו"ם כדלהלן לה: בשדה ע"ש, כן הק' הראב"ד כאן ותי' דשכר אינו אלא משום גזירה דיין, ומלך עמנו אין בו משום חתנות. והרמב"ן כ' עליה ואין זה נראה. ואולי הטעם דלהלן ד' לו: אי', על פתח ושמן משום יינס, מ' דגס פת אין איסורו אלא משום יינס. וא"כ אין בין פת לשכר כלום. וי"ל דהראב"ד יפרש "פתח ושמן משום יינס" דאי ב' אלו הותרו, יסעוד אלל הגוי, ועי"ז כזר יצא לשמות, דהאחד מביא את השני, וע"כ גס לפת (ושמן) דין אחד לין שאסרוהו גס שלא במקום מכירתו, אבל ע"י שתיית שכר לא יצא לשמות יין, דאדרבה הרי שתייתו עכשיו בשכר, רק הוא בגדר גזירה, דלאו כו"ע דינא גמירי, ויאמרו כשם ששכר של עכו"ם מותר ה"נ מותר יינו, (דמ"ש כיון

ששניהם משכרים) ע"כ אסרוהו עכ"פ במקלטה, דכיון שאינו אלא מחמת גזירה ולהיכירא בעלמא סגי בזה. (והרמב"ן י"ל דגס צפת ושמן ס"ל הכי דהוא בגדר גזירה או מה שני יותר דס"ל דגס שכר הוא מבוא ישר לחתנות וז"ל ר"י מלוגיל משום חתנות. שלא יהא רגיל לעשות משתאות אלל הגוי ויתן עיניו בצחו המוחזג להם עכ"ל וע' רש"י ד"ה משום חתנות שכוון לזה, א"כ גס שכר הוא גזירה אטו חתנות ולא מלך היין).

✓ עוד תי' הראשונים הא דשכר לא נאסר אלא בצית הנכרי ופת נאסר בכל מקום, ה"ט, שהפת הכל זריכין לו (ל' הר"ן) כי על הפת יחיה האדם (ל' הרא"ש) ועוד שהוא מעשה נשים אלים חתנות ידיה טפי משכר (ל' הר"ן). וע' מש"כ לעיל ד' ל. ד"ה אלונתית דדברי הדרישה בזה וע' תר"א ד"ה ר"פ, וע' או"ז סי' קס"ג

19. באור הגר"א על יו"ד סימן קכג

(ליקוט) דבש כו'. וכדעת הרא"ה הביאו בש"ע סי' קי"ג סט"ז בכלים של ב"נ וה"נ בדבש של ישמעאלים אע"ג דבא מי"נ כיון שאינו אסור אלא משום חתנות אבל כתב כיון דרבים חולקים על הרא"ה וסה"ת מכללם אין להתיר ע"ש וכמ"ש בש"ע שם בשמם וכן הא דמדמי לשכר ליתא שהקילו בו וכ"כ בת"ה בית ה' סוף ש"א וז"ל ומ"מ קיל טפי מש"ד שגזרו עליהן משום חתנות כפת ושלקות כו' וטעמא כדאמרן דלא שייך ביה חתנות כולי האי דלא מזמני עליה וליכא קרובא דעתא כולי האי וב"ד נמי ל"ג עליו אלא ישראל קדושים כו' וז"ש (ל"א ב') מפני מה כו' (ע"כ):

20. שערים מצויינים בהלכה

ר"פ מפיקין ליה לאבכא דחנותא ושתי, ר"א מייתו ליה לביתיה ושתי, ותרוייהו משום

חתנות. עי' בתוס' (ד"ה ותרוייהו) דלא אסרו משום חתנות אלא לקבוע שתיה בחנות, או ברגילות לשתות בבית עכו"ם, אבל באקראי בעלמא שרי. וכ"כ הרא"ש (סי' טו) דאף בבית הגוי לא אסרו אלא כשקובע עצמו לשתות כדרך שהיו רגילין לקבוע עצמם בשתיה. ועי' בטור (יו"ד סי' קיד) בשם הרא"ש. וכ"כ בשו"ע (שם ס"א) דלא אסרו אלא כשקובע עצמו לשתות כדרך שאדם קובע בשתיה, אבל אם נכנס בבית העכו"ם ושתה דרך אקראי בעלמא מותר. ומפרש הפר"ח (שם סק"ד) דתרי בעינן שיהא דרך עראי דהיינו שלא בקביעות, וגם באקראי שלא יהא רגיל בכך.

21. חתם סופר מסכת עבודה זרה דף לא עמוד ב

שכר של נכרי עמ"ש תוס' דאין בו משום בישולי נכרי משום דכי היכי דבטיל לגבי המים לענין ברכה הה"נ לענין בשול נכרי והב"ח כ' שזה התי' אינו עיקור שהרי יש בו כזית בכדי א"פ משעורי' וחייב עליו כרת בפסח ואיננו בטל לגבי מים אלא משום שנשתנו השעורי' מברך שנ"ב ע"ש ואפשר שצדקו דבריו בשכר שעורי' דהשעורי' עצמם נימוחי' ויוצא כל כחם בבישול אבל מ"מ הקאפע שהתיר הפר"ח סי' קי"ד סק"ו בודאי מותר מטעם זה שגרעיני הקאפע אינם נימוחים במים רק קליטת טעם בעלמא ולית בי' משום בשולי נכרים משפחת גויה בבית ישראל המבשלי' קאפע א"נ המתאכסן בבית גוי ושותה עמו קאפע בסתם כלים שאינם בני יומן ואיננו במסכה ובמושב לצים לית בי' משום בשולי נכרים ושאקילאט"ע פשוט דנאכל כמות שהוא ומותר ודלא כתשו' מהר"מ א"ש ח"ב סי' צ"ב ע"ש:

22. תוספות מסכת עבודה זרה דף לא עמוד ב ד"ה דאכלי שקצים

דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו - תימה דאמר פרק רבי עקיבא (שבת דף פו:) גבי שכבת זרע של ישראל במעי עובדת כוכבים ישראל דדייגי במצות חביל גופייהו טפי מעובדי כוכבים וי"ל דלענין להנצל מארס אין מועיל חבל דדייגי במצות כמו חבל דאכילת שקצים ורמשים שיש להם בתוך הגוף ומבטל ארס של נחש.

23. חתם סופר מסכת עבודה זרה דף לא עמוד ב

אידי דאכלי שקצים ורמשים חביל גופי' מימי תמהתי אחר שבעו"ה אין לנו מדרש חכמות הרפואות וכל רופאי ישראל לומדי' בבית מדרש לאומים וחכמיהם וכל חכמתם בנוי על טבעי גופי' דאכלי שקצים ורמשים ולא דאיגי במצות ואיך ישפוט מזה על גופי ישראל דלא אכלי שקצים ודאיגי במצות הרי קמן אלו מסתכנים בגילוי ואלו

שתו וחיו ושכבת זרע של אלו מסריח משא"כ אלו והוא איבעי' דלא איפשטא פר"ע ובודאי לענין רפואות הגוף מה נעשו נסמך על רופא חנם ית"ש ויתן בפי הרופא ומחשבתו לרפאות נפש עד דכא ושומר פתאים ה' ולענין פ"נ שבת ויה"כ לא יהא אלא ספק נמי מותר אבל לענין איסור נדה צ"ע ואם חז"ל סמכו על הרופאים שהעלה מטבעין ליבנה וכדומה בזמניהם ה' חכמי רופאי ישראל אשר שקלו זה בדעתם אבל רופאי זמנינו אינם עוסקים אלא בטבעי או"ה צל"ע מאוד:

24. מהר"ץ חיות מסכת שבת דף פו עמוד ב

או דלמא ישראל דדאיגי במצות חביל גופייהו. נ"ב אע"ג דישאל קודם קבלת התורה עדיין לא היה עליהם עול מצות והפרישן ג' ימים קודם משום פולטת ש"ן. וע"כ משום דאכלו שקצים ורמשים חבול גופייהו. וצ"ל דישאל היה עליהם מצות בני נח וגיד הנשה ומעשר וגם מצות שבת וכבוד אב ודינין במרה אפקוד ע"י (סנהדרין נ"ו ע"ב. ולקמן פ"ז ע"ב) ורמב"ם פ"ט מהל' מלכים ה"ב דבימי עמרם נצטוו ישראל עוד במצות יתירות.

25. חתם סופר מסכת שבת דף פו עמוד ב

ואם תימצי לומר וכו' עיין תוס' ע"ז ל"א ע"ב ד"ה דאכלי וכו' ע"ש, ומפני זה קשה לי לסמוך בשם הוראה על רופאי זמנינו אפי' ישראל בענין נדה וכדומה דכל מומחתם עפ"י ספרי רפואות שנעשו ע"י נסיון שהי' להם ע"י גופי או"ה וכן כל חכמתם בניתוח עפ"י שנסו בגופן שלהן, דחביל גופיהו ואין מזה רא' לגופי בני ישראל ואין לדון מדבריהם להקל בשום איסור כ"א לענין חילול שבת ואכילה ביוה"כ דלא יהא אלא ספק פיקוח נפש נמי דוחה שבת אבל להאמין להם ממש אין נ"ל:

26. ספר שערים מצויינים בהלכה

קעה ד"ה והנה הב"ח. וצל"ע דהא בהדיא כתבו התוס' במס' גיטין (ע. ד"ה רב שימי) דרב שימי עשה רפואה לעכו"ם כדי להתחכם ברפואה לידע מזה איך לרפאות ישראל. ובעיקר הענין דנאמנות הרופאים ע"י מש"כ בשמ"ב וקונ"א (ח"ג סי' קלג ס"ק יא, ח"ד סי' קנו ס"ק ג). שוב ראיתי בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' קפב) שתמה על החת"ס מהא דכתבו התוס' שם לחלק דדוקא לענין סרחון של שכבת זרע חבילי טפי, אבל לגבי ארס שנכנס לפנים לתוך המעים חביל גופיה דנכרי טפי, מפני שגם השקצים והרמשים נכנסים לתוך המעים, א"כ זהו דוקא לענין דבר הנכנס	למעים, אבל לענין דם נדה שברחם שאין המאכל נכנס לשם, אין השקצים והרמשים מחממין יותר מחימום דאגה של מצות שמחממין הרחם לענין שכבת זרע שבתוכו, וה"נ לענין דם שברחם האשה, וכתב שם לענין הרופאים הבודקים בראיית העין ע"י כלי מראה, גם החת"ס מודה דנאמנים, כמש"כ בשו"ת דברי חיים (ח"ב יו"ד סי' ע"ז) דהוי בכלל מלתא דעבידא לגלויי דגם עכו"ם נאמן. ועי' מש"כ במס' חולין (עז. ד"ה דבר זה). בענין נאמנות הרופאים.
--	---

בית השואבה

דאיתא התם 'אמר ר' עקיבא מנין לעבודה זרה שמטמאה במשא כנדה שנאמר וגו'⁸⁶. וגם מצינו בהרבה מקומות בנ"ך שמדמין הנביאים להעובד ע"ז לטומאת נדה דוקא⁸⁷. והדמיון צריך ביאור, דמהי השייכות של עבודה זרה לנדה יותר מלשאר כל הטומאות?

ובביאור הענין נראה, דידוע דדם הנדה מתהווה מן הביצים של רחם האם, שכל חודש ביצה חדשה מיוצרת ומוכנת לקבל זרע האב, ונעה ממקורה ובאה דרך צנור קטן לקראת הזרע וממתנת שם. וכשלא בא הזרע אצלה, הולכת הביצה לאיבוד ולעיפוש. התהליך הזה, כלומר ההכנה לדבר נשגב שהולכת לאיבוד, מביאה טומאת נדה על האשה⁸⁸. וכך היא ענין העבודה זרה, שהיא הכנת שכל האנושי להשגת האלוקות ע"י דרישה בדברים נשגבים, וטרם שהבריק בו אור האמת הוא סר מן הדרך, והכל מבוזבז והולך לאיבוד ואינו משיג כלום, וממילא טומאת

אברהם אבינו כאילו הוא המתחיל בהקדושה. (מבה"ש)

מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו תרח אבי אברהם ואבי נחור וגו'

יש שדקדקו דמה שאמרו מתחילה עובדי ע"ז היו (ולא סתם 'עובדי ע"ז היו אבותינו') בא לרמז להא דאמרו חז"ל⁸³ דתרח עשה תשובה. ולפי שיטת רב במס' פסחים⁸⁴ דהדין של 'מתחיל בגנות ומסיים בשבח' נאמר על מה שהיו אבותינו עובדי ע"ז צריך לומר דאף דלבסוף גם תרח הי' מאמין בה, מ"מ מתחילה, כלומר מקודם לכן, עובד ע"ז היה. ואין לך גנות גרועה מזה, דאביו של אברהם אבינו היה עובד ע"ז. והנה לא מצינו בדברי חז"ל פרטים על מה שג'רם תשובתו של תרח. ומסתמא שהשפיע עליו אברהם אבינו כל ימי חייו, עד שלבסוף גם הוא הכיר את בוראו והשליך הע"ז מעליו.⁸⁵ (כתבים) ואגב נבאר משנה במס' שבת

נדה יורדת ואדוקה בו. וזה הי' תרח אבי אברהם, שמתחילה הי' עובד ע"ז וטמא טמא יקרא, ובאחרית ימיו טיהר עצמו כשהכיר את בוראו וחזר בתשובה.⁸⁹ (כתבים)

83. ב"ר פרשה ל' סי' ד' (ומובא ברש"י בראשית ט: ט"ו). ועי' בדברי רבנו בספר מעב"ה פ' לך לך (שם י"ב א') שמוכיח שתרח עשה תשובה קודם היות אברהם בן ע' שנה (ודלא כדברי הרמב"ן עה"פ 'וימת תרח בחרף' (שם י"א ל"ב) שפלי שחזר בתשובה רק בשעת מיתתו.